

התפסן בשדה השיפון / ג'.ד. סלינגר

הרומאן "התפסן בשדה השיפון" לקוח משיר סקוטי ידוע, שתוכנו מדבר על ילדים הרצים בשדה שיפון ובטרם יפלו מהצוק אל מותם. הולדן, גיבור הרומאן, רוצה להיות התפסן, זה שתופס אותם מליפול מהצוק ולהציל אותם. בשיחתו עם פיבי אחותו הוא אומר שזאת שאיפתו. והוא מצטט מהשיר: "אם אדם תופס אדם קרב בשדה שיפון" והיא מתקנת אותו, שבשיר נאמר בעצם אחרת: "אם אדם פוגש אדם קרב בשדה השיפון" – פוגש ולא תופס. זה שאחותו צודקת בתיקון שלה, אינו משנה את עמדתו של הולדן. הוא רוצה להיות זה שיתפוס את הילדים ויציל אותם מליפול מהצוק. הנפילה מהצוק היא מטאפורית – הוא רוצה להציל את הילדים מהכניסה שלהם לעולמם של הגדולים, של המבוגרים. עולם קר ומנוכר, מציאות קשה של העמדת פנים, צביעות, ניצול ורוע. לתמונה של הילד ההולך על קצות אבני-המדרכה והוא עלול ליפול בכל רגע לכיוון הכביש ולהידרס, היא הנותנת משמעות לחלומו של הולדן. האם והאב אינם שמים לב אליו, והולדן ששמע מפי הילד את השיר, רוצה להציל אותו מאדישותם של הוריו לבל ייפול. זהו הרעיון החברתי עליו מושתת הרומאן. כדי להבין על מה מתבסס הסופר ג'.ד. סלינגר צריך להכיר בקצרה את עולמו ואישיותו. ג'יי דויד סלינגר - נולד בניו יורק ב-1919 ולמד בפנימייה צבאית. הוא נדד בין כמה קולגיים (כמו גיבור הספר הולדן קולפילד). השתתף במלחמת העולם השנייה בפלישה לאירופה ובקרבות מרכזיים במלחמה (כמו אחיו של הולדן). סלינגר כבן-דמותו, של הולדן היה בעל השקפת עולם פציפיסטית, (פציפיזם = נגזרת מהמילה הלועזית – Peace - שלום. השקפה הדוגלת בשלום כלל-עומי בכל תנאי ונגד מלחמות) הוא ניתק עצמו מהחברה וחי בבדידות בדירתו בניו-המפשייר (צפון-מזרח ארה"ב). גם הולדן שואף לכך. כל זה יוצר זהות והזדהות בין דמותו של הסופר וגיבור ספורו – הולדן.

נקודה נוספת חשובה הקשורה לרעיון התפסן היא; רעיון החזקים מול החלשים. הולדן אומר בתחילת הסיפור לספנסר כי "החיים הם באמת משחק..." – המבוגרים קובעים שהחיים הם משחק ושצריך לשחק לפי הכללים. הולדן בוחר להתעלם מהכללים ולא משחק לפיהם. "אבל אם אתה נמצא בצד השני..." – כלומר אם אתה חלש ולא יכול לשחק ע"פ הכללים, אתה נדפק. וזה מה שמטריד את הולדן לכל אורך הסיפור, גורל החלשים בעולם החזקים, התמימות של הילדים אותה הוא רוצה להציל מהידרדרות לצביעות של המבוגרים (מההתבגרות).

רעיון התפסן נובע מכך שהוא רוצה שהילדים יישארו ילדים. הוא שם לב לילדים שבסביבתו והילדה האהובה עליו היא כמובן אחותו פיבי. למרות זאת כאשר היא רוצה לעזוב את הבית איתו, הוא אינו מסכים, כי הוא מכיר בעובדה ומסכים לכללים, שעליה לגדול עם הוריה, כלומר: הוא מקבל את המוסכמות.

ברומאן שלפנינו, גיבור הספור עובר תהליך של מודעות-עצמית. זהו מסע לגילוי האני של הולדן. הוא מתבגר ולומד מעצם התבגרותו להכיר את עולם הגדולים, בד בבד חושף גם את האני הפנימי שלו. מעצב את עולמו וקובע לו שאיפות ועמדות עצמאיות, מכיר ביכולות שלו, ומגבש את דעותיו ואמונותיו. התהליך שעובר הולדן בהתבגרותו מגבש את זהותו העצמית. זהו תהליך של חניכות ומודעות לעולם הסובב אותו. ניתן לראות זאת כאשר הולדן כבר בתחילה מזכיר את הרומאן "דייויד קופרפילד" של צ'רלס דיקנס. זהו רומאן המתאר תהליך חניכות של ילד צעיר באנגליה עד בגרותו. ההתבגרות של הולדן עוברת סינון גם בלשונו, בסגנון דיבור של נערים מסוגו של הולדן שבסוף שנות הארבעים.

שפה בוטה, שפת דיבור מלווה מלווה במילות קישור (אבל, ו' החיבור), עמוסה בקללות. שפה מצומצמת מאוד. מעבר לשפה הנמוכה ניתן להבחין באמצעות בחירת המילים, את ביטויי הכעס הרב שיש להולדן על החברה שבה חי. חיקוי השפה הזאת ברומאן מציג תיאור אמין של נער במצוקה.

הולדן נולד למשפחה עשירה ומכובדת, שהיא התגלמות החלום האמריקני של התרבות האנגלו-סאקסית הלבנה והפרוטסטנטית בארה"ב. משפחתו משקפת את התפיסה האמריקנית, בייחוד לאחר מלחמת העולם השנייה, שעל פיה האדם המצליח הוא אדם שבעזרת יכולותיו ויוזמותיו, עובד קשה מאוד למחייתו, צובר הון רב וזה משמש כמדד להצלחתו.

הולדן הוא הניגוד הגמור לחלום האמריקני. הוא אינו מתאמץ, נכשל בכל אשר הוא עושה, וכמותו יש רבים אחרים. הולדן יוצא מביתו לפנימייה, כפי שמקובל במשפחות עשירות, כסמל למעמד גבוה. אולם לגביו מתפרש צעד זה כגירוש מהבית, כביטוי לנתק בינו להוריו וכך מבקר הולדן את החברה (בה הוריו, מוריו ויתר המבוגרים) שמתעלמת בצורכי הילדים ודואגת לסמלי המעמד על חשבון הילדים.

להולדן שלושה אחים: אחיו הגדול דייב, שהיה סופר והפך לבמאי קולנוע בהוליווד. הולדן מזלזל בסרטיו, כי הם התגלמות הצביעות, לדעתו. הולדן מזכיר אחד מסיפוריו של אחיו שאהב – הסיפור על דג הזהב המסתורי. הילד בסיפור לא נותן לאף אחד לראות את דג הזהב שלו. בדומה לכך, הולדן שומר על עולמו ועל קניינו בקנאות רבה, שאפילו לא יראו, על אחת כמה וכמה יקחו. עולמו של הולדן משול לדג זהב, יצור עדין ושביר אמנם אך נועד ליופי ושיראו אותו.

אחיו השני אלי, שהיה שחקן בייסבול ונפטר ממחלת סרטן הדם. הולדן מתגעגע מאוד לאחיו המת ונוזר בו פעמים רבות, הוא רואה אותו כילד שאינו צבוע ככל האחרים (אולי כי נפטר בגיל צעיר וטרם השתנה, או שזהו ניסיון אידאליזציה של אחיו המת – לספר עליו רק טובות). בעיניו היה אחיו האדם הנבון ביותר במשפחה והנחמד ביותר, ומה שחשוב שאף פעם לא התרגז עליו. יש סמלים מזהים לאחיו אלי: כפפת הבייסבול עליה כתב שירים וכובע הציידים, שהולדן קנה לעצמו, אותו הוא נוהג לחבוש בכל מיני צורות, כאותם שחקני בייסבול אמריקניים. בכך הוא מחקה ומזדהה עם אחיו המת. מלבד זאת, ניתן לשער שהולדן לובש את הכובע הפוך כדי לבטא את נטייתו לנון-קונפורמיזם (הליכה כנגד הזרם). מותו של אלי גרם לשבר ולהתפרקות המשפחה, אביו העסיק עצמו בעבודה רבה ובקושי היה בבית, אמו הייתה שרויה בצער כל הימים והתעלמה לדעתו, מקיומו. כבר בגיל צעיר הולדן נאלץ להתמודד עם המוות של אחיו והפרידה – הנתק מהוריו. בעקבות כך, הולדן מחפש תשומת לב, הוא רוצה לפרוק את זעמו. בלילה שבו אחיו מת (הוא היה בן 13) הוא שבר את החלונות במוסך עד שידו נשברה. בעקבות זאת הוריו שולחים אותו לפסיכולוג בניגוד לרצונו. הוא צריך את ההורים שלו ואת אחיו הגדול, אבל הם לא שם בשבילו, והם לא קיימים עבורו במשך כל היצירה כמעט. הוא מרגיש מבודד ואין לו עם מי לשתף בצער על אבדן אחיו ועל הנטישה של הבית.

אחותו הקטנה, פיבי בת ה-10, היא היחידה שמתעניינת בו ודואגת לו. האירוניה ביחסים אלה בינו לאחותו; שהיא קטנה ממנו, אבל זאת שדואגת וצמודה אליו ומתעניינת בו ובחיי, בנער הולדן, זה שרוצה להגן על הקטנים והחלשים. הולדן אוהב את פיבי כי היא עדיין סמל התום הילדותי בנוסף להיותה ילדה נבונה. פיבי היא היחידה איתה הולדן שומר על קשר רציף לאחר עזיבתו את הבית.

המספר-כל-יודע (במקרה שלנו ג.ד.סלינגר) מאמין בכוחם של הילדים בגלל הנאיביות והכנות שלהם, ולכן ההזדהות של המספר עם גיבורו חופפת לחלוטין. אגב, כלל ידוע בפסיכולוגיה של הילדים הוא, שכאשר יש קשר טוב והדוק בין אחים במשפחה, סימן הוא שהם נשענים זה בזה, כי אין מי שישגיח ויתעניין בהם, והם זנוחים מצד המבוגרים (ההורים). הולדן קולפילד מתחיל במסע החניכות שלו כשהוא מבלה שלושה ימים בניו יורק. הוא בורח מהפנימייה היוקרתית "פנסי" (ממנה עמד להיזרק בלאו הכי לאחר שנזרק מכמה פנימיות אחרות).

במשך שלושה ימים אלו הוא עובר כל מיני שלבים בבדיקת הזהות שלו, כאשר הנושא העיקרי המעסיק אותו הוא הבגרות עצמה. הקונפליקט עמו מתמודד הולדן הוא; להישאר ילד תמים, או להתבגר כמו שאר בני האדם. אם ניקח בחשבון את ביקורתו החריפה על חברת האדם, ובעיקר כלפי המבוגרים, זה פוגע באיזון הנפשי שלו. בעקבות "מסעו" בניו יורק עובר והלדן משבר נפשי עמוק, עד כדי כך שצריך לאשפז אותו במוסד לחולי נפש, שם הוא כותב את סיפור "מסעו" ואת קורות חייו, כאמצעי לטיפול ולהתמודדות עם עברו. לכל אורך הסיפור הולדן מחפש את הישועה במקומות שונים ומתאכזב, עד שהוא מוצא את הישועה אצל אחותו ואחיו. המספר מנפץ את החלום האמריקאי מבחינת הזוהר והעסקים והכלכלה ולבסוף משקם אותו מבחינת המשפחה; הולדן מוצא את עצמו בבית.

נקודות ציון חשובות במסע:

המשחק – כבר בפרק הראשון יש תיאור כשהולדן עומד לבד על הגבעה ומסתכל על כולם במשחק ולא מצטרף אליהם. הוא איכזב את הקבוצה כשהשאיר את הציוד למשחק עליו היה אחראי ברכבת. האכזבה מתעצמת בגלל זה שמעיפים אותו מבית הספר. הוא מוצא את עצמו לבד. הולדן עושה עצמו כאילו לא אכפת לו. מעביר ביקורת על כולם, אבל יש שני ארועים שמראים שכן אכפת לו: כאשר הוא נזכר בגעגועים במשחק סתמי ששיחק עם כמה מחבריו ובו הוא נתקף בתחושה של פרידה וגעגועים והפרידה מספנסר המורה האהוב.

הריב עם סטדלטר – הולדן מכה את סטדלטר, חברו לחדר, משום המחשבה שאולי "השכיב" את גיינן, למרות שהוא יודע לבטח שסטדלטר יותר חזק ממנו. הולדן "טיפל" בגיינן בעת ילדותה הקשה ועזר לה, סימן לכיוון בו יילך; הרצון והצורך לעזור לחלשים. זה מכעיס וכואב לו מעצם הידיעה, שסטדלטר יוצא עם גיינן עם כוונות זדוניות, כשכוונתו לנצל אותה. הוא מחפש כאב חיצוני (במכות עם סטדלטר) כדי להשקיט את הכאב הפנימי.

השיחה עם אקלי – הולדן לא יכול לסבול שהאנשים שסביבו לא יהיו כליל השלמות. כל אדם שיש לו פגם קטן הולדן מתעמר בו. רואים זאת ביחסו אל אקלי, בחור שדווקא מתנהג אליו בחביבות אך הולדן מבקר אותו ללא הפסק במחשבותיו ובדיבורו. (את חוסר ההיגיינה שלו, את העובדה שהוא בודד ולא מקובל)

הפרידה מספנסר המורה להסטוריה – גם במפגש עם ספנסר, הולדן מעביר את ביקורתו החריפה כלפיו, למרות שהוא אחד האנשים היחידים שהיו טובים אליו ועזרו לו. ספנסר מתואר על ידו באופן שלילי. כמו חזהו של המורה המבצבץ מתחת לחלוק. הוא כועס עליו כשהוא מנסה להסביר לו שהוא חייב לקחת את עצמו בידיים.

במפגש זה מעלה הולדן לראשונה את השאלה - לאן עפים הברווזים בחורף? כלומר, מה עושים הברווזים כשהבריכה (בסנטרל פארק) קופאת והופכת כולה לקרח. האם בא מישהו ואוסף אותם לגן החיות או שהם סתם עפים. העולם של הולדן מתחלק לחזקים וחלשים – אחד המוטיבים החוזרים ביצירה. הוא מוטרד מגורל הברווזים החלשים וחסרי האונים.

המפגש עם אמו של חברו לכיתה ברכבת לניו יורק – הולדן שקרן: הוא משקר בד"כ כדי לשקר, ומעיד על עצמו שהוא שקרן. ישנם שני סוגים של שקרים: השקר הסתמי, לדוגמא כשהוא אומר למישהו ברחוב שהוא הולך לאופרה סתם כי בא לו לשקר. הולדן משקר באותו אופן גם לאמו של אחד מתלמידי הפנימייה שהוא פוגש ברכבת לניו יורק; הוא מספר לה דברים שלא היו ולא נבראו על בנה, בודה כי הוא עצמו חולה בסרטן וזאת כדי לזכות באהדתה ובמעט כבוד ממנה. סוג שני של שקר הוא השקר המנומס (שקר "לבן"), לדוגמא: כשהוא נפרד מספנסר וכדי להתחמק הוא אומר שהוא צריך ללכת לקחת את הציוד שלו מהאולם. הבעיה היא שהולדן מבלבל בין סוגי השקרים, וקורא לעצמו שקרן בהקשר לשניהם, למרות שבמקרה השני מדובר בעצם בשקר "לבן" הנובע מנימוס ועל מנת שלא לפגוע ברגשות האחר. השקרים שלו קשורים תמיד לחיקוי ההתנהגות המקובלת, דווקא ההתנהגות שהוא מבקר כל הזמן, משתמע שהצביעות לא פסחה גם עליו בעצם.

המוניית בדרך למלון – הולדן מציק לנהג מונית עם שאלת הברווזים והנהג מצידו חושב כי הוא לועג לו כשהוא שואל שאלה שבעיניו נשמעת טיפשית למדי, אך לא בעיני הולדן. אח"כ שואל הולדן נהג מונית אחר וגם הוא אינו מבין את פשר השאלה.

המלון וה"בילוי" עם הזונה סאני – הולדן שוכר חדר במלון למרות שהוא גר בעיר משום שהוא רוצה לבדוק את עצמו ואת זהותו. בבואו של הולדן לחדר במלון, למרות הביקורת החריפה שיש לו על עולם המבוגרים הוא מנסה לחקות אותם לפי תפיסתו. הולדן מזמין זונה לחדרו (על אף שאינו שוכב איתה). כאן נעשית אבחנה חשובה ברומאן – אהבה רומנטית מול ארוטיקה של ומשכבי אישה. אחרי שהיא הולכת, כנראה בגלל רגשות אשם שהזמין אותה או בשל בדידותו, הוא מנסה להתפלל לאלוהים. אבל אינו יכול להתפלל כמו שהוא מעיד על עצמו – "אני ככה קצת *אתאיסט" (*אתאיסט – אדם חסר אמונה ודת) סופו שקיבל מכות מהסרסור של הזונה, כי לא שילם לה כפי שדרשה.

ביקור במוזיאון הטבע – המקום בו היו נערכו טיולי בית הספר מאז ומתמיד. שם הזמן נעצר! דבר לא השתנה מאז שהולדן היה ילד. גם הולדן אולי היה רוצה להישאר ילד, לא להתבגר. המוזיאון הוא מעין מקלט בטוח בשבילו, המקום בו עולם-הילדים שולט ואין סכנת "נפילה" לעולם המבוגרים ואיבוד התמימות.

המפגש עם אנטוליני, המורה שלו לשעבר – דמותו של אנטוליני אינה ברורה עד הסוף ומעוררת שאלות. אנטוליני מקבל את הולדן בסבר פנים יפות, כך גם אשתו. למרות החום שמפגין אנטוליני, הולדן דואג להדגיש כי יש למורה תכונות של מבוגרים צבועים שאינו אוהב: אנטוליני מעשן, שותה וויסקי ואינו ישן באותו החדר עם אשתו. הולדן אף רומז כי נישא לאשתו בגלל כספה בלבד. כאשר הולדן הולך לישון בביתו של אנטוליני בלילה, המורה מכסה אותו ומלטף את ראשו. דבר המתפרש אצל הולדן כניסיון למגע הומוסקסואלי, אף על פי שניתן לראות זאת גם כליטוף אבהי חם ודואג. הולדן, שאינו רגיל ואינו מבין מגע כזה, בורח מיד מהבית.

אנטוליני מנסה להסביר להולדן מה הוא צריך לעשות: ללמוד לחיות כדי להגשים את המטרה שלו, שהיא מטרה נאצלה. לא לוותר, לרכוש השכלה פורמלית משום שרק דרך ההשכלה הולדן יכול לקרוא על אנשים שהיו במצבו ומתוך התיעוד שהם השאירו אחריהם יכול הולדן ללמוד הרבה מהם וממחויבותיהם. ובכך גם להרחיב את השכלתו. הכשרון המולד הוא טוב וחיובי, אך ההשכלה חשובה ונדרשת לשימוש בו, בזכות ההשכלה אדם יכול לגלות בעצם למה הוא מוכשר ומה עליו לעשות עם עצמו.

ההתגנבות הביתה והמפגש עם פיבי – כפי שציינו קודם, פיבי הקטנה תמימה בעיני הולדן משום שטרם התבגרה ו"התקלקלה" כמו שאר המבוגרים. הולדן מתגנב הביתה על מנת לפגוש אותה, והילדה החכמה קולטת ישר שהעיפו אותו מהפנימייה ומעמידה אותו בפעם הראשונה מול עצמו – מכריחה אותו להחליט מה הוא אוהב. כאן מגלה לראשונה הולדן את רעיון "התפסן" בפני פיבי. מפגש זה מהווה את התחלת התיקון של הולדן – הוא מחליט בפעם הראשונה מה מטרתו בחיים תחת לחצה של פיבי אחותו. מכאן ניתן להבין שפיבי היא בעצם החונכת האמיתית של הולדן. אך החונך בפועל הוא דייב, התומך בו מאוחר יותר בעת שהותו בבית החולים לחולי נפש. לפיבי יש חזות אמביוולנטית (דו-ערכית) מצד אחד היא ילדה קטנה, וכל מה שמשתמע מכך, מאידך היא חושבת ומתנהגת כאדם בוגר: מטיפה מוסר להולדן ומעירה לו על סגנון הדיבור הבוטה שלו. יש לה כללים כיצד להתנהג בשעת הריקוד או מה עושים כאשר התזמורת מנגנת. היא אינה פועלת על פי משאלות ליבה אלא לפי כללי התנהגות מקובלים. הולדן מתעלם מכך, כפי שהוא מתעלם ואינו מודע להתנהגותו ה"צבועה" שלו עצמו כשהוא מחקה את המבוגרים.

הביקור השני במוזיאון הטבע (בסוף הרומאן) – הולדן הולך פעם נוספת למוזיאון, ומבקר בחלק שבו נמצאות המומיות המצריות. הוא נשאר לבד בקבר וחושב על המוות שלו עצמו. מיד לאחר מחשבה זו הוא מתעלף ומגיע בסופו של דבר למוסד לחולי נפש. מההתעלפות הזו מתפכח הולדן. כשהוא מסתכל על המומיות הוא מבין שהן אולי קפאו בזמן, אבל הוא עצמו ממשיך לחיות, הוא חייב להתבגר ואינו יכול להישאר ילד לתמיד. לשם כך עליו כאילו למות, להמית את הילד שבתוכו, להתעלף, כדי שאח"כ יוכל להתאשפז במוסד ולהתחיל לחיות מחדש – להתבגר.

מוטיב הנפילה:

הרומן עמוס בתיאור סוגי נפילות למיניהם המדגישים את מוטיב הנפילה, שבא לסמל את נפילתם של הילדים לעולם המבוגרים, אך בעיקר את נפילתו של הולדן עצמו. בין הנפילות: "כמעט" נפילה כתוצאה מריצה על הכביש הקפוא לביתו של ספנסר, או הנפילה מהתגרה עם סטדלטר (למרות שידע כי הוא חזק ממנו). עוד "כמעט" נפילה כאשר ברח מהפנימייה ומישהו זרק קליפות בוטנים על המדרגות והוא כמעט "שבר את הראש". הנפילה כתוצאה מהמכה של מוריס הסרסור של סאני הזונה שהרביץ לו ככה "שהפעם חשבתי שאני הולך למות". והשיא כאשר הוא שואף להתאבד בקפיצה למטה מבית המלון בו הוא נמצא, לברוח מהבדידות. "כמעט" נפילה נוספת לאגם בסנטרל פארק כשהלך לחפש את הברווזים (ולא מצא). הפחד מהנפילה ("חשבתי שאני פשוט ארד למטה למטה ולא יראו אותי יותר...") בעת ההליכה בשדרה החמישית בניו יורק שבו הוא מתאר את החשש מפני המוות ממש לפני רגע ההתפכחות. שם הולדן נתון בחרדת-מוות אמיתית. הוא מזיע מרוב פחד וחוזר על משפט אחד באופן כפייתי: "אלי, אל תיתן לי להיעלם...". כדי להסיח דעתו מפחד המוות, אך גם כדי לבקש עזרה מאחיו אלי, שאותו אהב. ההתעלפות והנפילה במוזיאון. שם הולדן מבין לראשונה כי החיים נמשכים, הוא אינו רוצה למות כמו שחשב אולי בעבר.

הוא יודע כי עליו לעזוב את עולם הילדים ולהגיע לעולם המבוגרים. לכן הוא מתעלף. ההעתלפות היא מעין מעבר מעולם הילדות לעולם הבגרות. הוא כאילו ממית את דמותו הילדותית הקודמת ונכנס לדמותו כמבוגר. כְּפִיָּה הוא יצטרך להתמודד עם הקשיים שלו. אח"כ בהיותו במוסד לחולי נפש, שם הוא מקבל עזרה נפשית וכותב את סיפור ה"מסע" שלו כחלק מהטיפול.

הסיפור מסופר שנה לאחר שאירעו האירועים עצמם – בזווית ראייה לאחור. ב"פּלש-בקים" וזה נותן לגיבור פרספקטיבה על האירועים. הוא יודע איזה אירוע מוביל לאירוע אחר, מה להכניס ומה להשמיט ומתי להכניס כל פרט ופרט, הוא ביקורתי יותר כלפי עצמו וגם יכול להבין את הדברים טוב יותר, ואף להסיק מסקנות. ניתן לראות את הפרספקטיבה בסיפור ע"פ הביקורת האמביוולנטית של הולדן. מצד אחד, מהלל את עולם הילדים התמים, כמו תיאור אחותו וצעירים שמחקים מבוגרים. מאידך הוא רואה עצמו גם כילד וגם כמבוגר.

הולדן מספר את ספרו דרך עיניו של המספר-כל-יודע, הוא **המספר המובלע** שמנסה להגיד אמירה חברתית נסתרת בין השורות (לגבי ההורים, לגבי המורים, לגבי מנהל הפנימייה), איזושהי ביקורת חברתית על אנשים מסויימים שהסופר רוצה להעביר כמוטו אידיאי של הרומאן.

בדמותו של הולדן נמצא את **המספר הגיבור כמספר בלתי מהימן**: קיימת סתירה בין הצהרותיו לבין מעשיו. המספר-גיבור שאינו אמין, מספר את סיפורו על פי ראות עיניו ותפיסת עולמו. הוא עד למה שקורה אך גם מעמיד את דמות עצמו כגיבור ראשי ביצירתו. הולדן הוא **מספר-גיבור שאינו מהימן**, כי הוא מציג את הדברים בצורה סובייקטיבית ובדרך נוחה לו. לא מתוך כוונה לרמות אותנו אלא כדי להראות לנו כמה הוא עוד לא מגובש ולא מכיר את עצמו.

בדמותו של הולדן נבחין גם בדמות האנטי-גיבור: דמות המשתנה במהלך היצירה, אינו מושלם, מכשיל את עצמו, נכשל, לא חייב לפעול ע"פ ערכי החברה, עסוק בתהליכים פנימיים, עובר תהליך ומגיע לתובנות, ניתן להזדהות איתו, אנושי. כמו כן, לאנטי-גיבור תכונה אחת המבדילה אותו משאר האנשים והופכת אותו לדמות הראשית בסיפור; בד"כ הוא בעל תכונות והתנהגויות קיצוניות, שונות וייחודיות, לרוב גם מתחבט בבעיות נפשיות, ומתקשה לתקשר עם סביבתו. כזהו הולדן.

דמותו של הולדן:

ההתלבטות בין ילדות ובגרות - הולדן בן 17 ומספר על התקופה שהוא היה בן 16. הוא בחור גבוה (1.86). חצי מהשיער שלו שחור וחצי ראש מלא שיערות שיבה, דבר זה מסמל את העובדה הוא נראה מבוגר אבל הוא בעצם ילד – הוא חצוי ולא מגובש, לא צעיר אבל גם לא בוגר. הוא טוען שלעתים קרובות הוא מדבר כבן 13 וגם מעיד על העובדה שהוא שקרן.

התנהגות משונה כדי לקבל חום ואהבה - הולדן רואה את עצמו ככבשה השחורה בבית. לדעתו כולם מוכשרים ורק הוא לא. הוא מחזק דעה זו ע"י התנהגות יוצאת דופן – הוא מגדיר את עצמו כפחדן, נוטה לאבד דברים ומשתדל להראות כמשוגע. למעשה הוא יודע שאינו משוגע, הוא פשוט רוצה חום אהבה ותשומת לב – דברים שאין לו. הולדן רואה עצמו כבעל שליחות להצלת הילדים מפני עולם המבוגרים.

הבדידות, הניכור והניסיון ליצור קשר עם אנשים - הולדן אוהב מאוד לקרוא, אך ההתייחסות שלו לסופרים היא דרך היכולת ליצור קשר איתם, כמו בספר שהוא אהב ורצה להיות החבר הכי טוב של הסופר. זאת משום שהוא מרגיש בודד והספרים הם מעין צורת תקשורת בעבורו עם דמויות ועם סופרים. הולדן נמצא בחיפוש מתמיד אחר קשר, אף שאינו מודה בכך. מצד שני הוא עומד בודד מול חומרנותם וצביעותם של הסובבים אותו. הוא מחלק את כל הסובבים אותו בחלוקה מוחלטת לשניים – למזוייפים אותם הוא לא סובל, וללא מזוייפים.

ה"לא מזוייפים" היחידים המוזכרים בסיפור הם : אחיו המת, אלי, אחותו פיבי, הנזירות, ילדים חולפים ואולי גם המורה אנטוליני.

הביקורת של הולדן ושל המחבר המובלע על עולם המבוגרים :

הזיוף – העולם נראה להולדן מזויף וצבוע. זאת ניתן לראות מהשימוש החוזר במילה "מזוייף". הוא מסיר "ומנקה" את כל גינוני הנימוס משפתו, כדי להמחיש כיצד הלחץ החברתי מופעל גם על השפה עצמה. הולדן יוצא כנגד הקלישאות הנבובות של בתי-הספר המיוחסים בארצות הברית, המטפחים אידיאל כוזב וריקני, ומכנה את מנהל בית הספר "פרצוף מזוייף". סאלי, ידידתו של הולדן, מתוארת כ"מזוייפת" פעמים רבות, משום שהולדן חש שאין עומק וכנות בדבריה. היא יוצאת לבלות עם הולדן כדי להיראות ולא כדי להנות מחברתו, ורוב הזמן היא עסוקה בעצמה ובעיקר במראה החיצוני. באמצעות סאלי מבקר הולדן את השטחיות שביחסי אנוש מקובלים ואת חוסר העניין האמיתי בזולת. סלידתו של הולדן מחוסר כנות או מחוסר אמת מובאת גם בתאורו את ה"זיוף" של אמנות התאטרון, אותה הוא מתעב על שום זיוף המציאות שבה. בעיניו של הולדן נראית הפעילות על במת התאטרון מגוחכת. דייב, אחיו נראה לו כ"זונה", כלומר – כמצטרף למועדון ה"מזוייפים", מפני שעבר מכתובת סיפורים קצרים לתסריטאות. הולדן אינו סובל את הזיוף הקולנועי וחורה לו, שאחיו עבר מן המחנה האחד למחנה האחר – של המזוייפים ולמעשה של עולם המבוגרים. הולדן מבקר גם את ה"זיוף" של קהל התאטרון – את האינטלקטואליות השטחית שכולם מנסים להתהדר בה, גם אם אינם מבינים הבנה אמיתית את המחזה או את המשחק. בכל המקרים הללו מסתרת מאחורי התואר "מזוייף" ביקורתו החברתית של הולדן כנגד היבטים שונים של חיי החברה : החומרניות, הסנוביזם, חוסר ההתייחסות לצורכי הפרט, השטחיות האינטלקטואלית והצביעות. אולם כאשר הוא מנסה ליצור קשר עם אנשים, הוא נוהג כמו כולם בזיוף ובצביעות, דבר המדגיש את האמביוולנטיות (דו-ערכיות) של עצמו כלפי המבוגרים. כמו כן, הוא נוהג ללכת לסרטים, מושפע מהם וגם נוהג לחקותם ולדמות עצמו לגיבור.

חוסר הרגישות וחוסר הנכונות להקשיב – הולדן סבור כי כל אנשים עסוקים בעצמם ואינם מתפנים להקדיש מזמנם לפרטים העשויים להיות חשובים לזולתם.

כשהולדן מבקש מסטדלטר למסור דרישת שלום לגיין והלה מבטיח לעשות זאת, יודע הולדן מראש כי "בחור כמו סטדלטר אף פעם לא ימסור ד"ש למישהו". כאן מטיח הולדן ביקורת באנשים המזלזלים בחשיבותם של דברים היקרים לזולת. הולדן מגנה גם את ליאן, ידידתו הטובה של אחיו דייב, המתפעלת מכך שהוא בהוליווד כמו אנשים נוספים. ע"י כך הוא מבקר את רמתה התרבותית של החברה המעדיפה את עולם הסרטים, הפרסום והכסף המזוייף על עולם האומנות ועל היצירתיות האמיתית.

יחסו של הולדן לחוקים – הולדן מבקר את היצמדותם המוגזמת של הסובבים אותו לחוקים ואת אי-סובלנותם כלפי הדברים החשובים לזולתם. מתאתו של הולדן היא נגד שלטון השכל ובעד ביטוי הרגש. הולדן מוחה נגד הכפיה לנאום בדרך הגיונית ומסודרת ללא חריגות מהנושא ומעודד את הביטוי הרגשי, המתבטא ברצון לדבר על הנושא הקרוב ללב התלמיד, גם אם הוא חורג מהנושא שהוטל עליו. הוא קורא תיגר על החוקים גם משום הזדהותו עם "מחנה החלשים" ומתייחס בעוינות ובהתעלמות ל"מחנה החזקים".

הוא אינו מקבל את חוקי המשמעת בפנימייה, מעשן בחדרים וברכבת ומזמין לעצמו משקאות חריפים בניגוד לחוק. הוא בוחר להתעלם מהחוקים משום שהם מסמלים עבורו את ה"חזקים" והמבוגרים.

סיכום: הרומן הוא רומן פסימי מאוד ביסודו, ומתאים לספרות שנכתבה אחרי מלחמת העולם השנייה. בני האדם אחרי המלחמה החלו במירוץ אחרי חומרניות יתרה כפי שמתבטאת ב"חלום האמריקני". זאת תוך הזנחה של ערכים הומניסטיים, שבאו על פי סלינג'ר, ברומאן זה, על חשבונם של ילדים רכים, הגדלים להיות צבועים ומזוייפים כמו הוריהם. יש הרואים את חלומם של הולדן כאופטימי. הולדן יציל את הילדים מנפילה לעולם מבוגרים הכואב והפוגע. המסקנה של הרומאן היא, שזהו העולם, ואם האדם רוצה להשתלב בו עליו להיות שותף למערכת מוסכמות מסוימות, גם אם אינו מוכן לקבל אותם. בגלל זה הולדן נמצא במוסד, כדי "לשפר" את מצבו. לעומת זאת, הולדן מספר כי חלומו הגדול הוא לחיות בבדידות בבית ביער רחוק מבני האדם (כפי שעשה סלינג'ר עצמו). הסוף הפתוח של הרומן משאיר את הקורא לקבוע בעצמו מהי ההחלטה הנכונה.

הרקע ההסטורי-חברתי של כתיבת הרומאן:

"הדור האבוד" – קבוצת סופרים אמריקניים שהתפתחה בעקבות מלחמת העולם הראשונה. יסודות חוזרים בכתיבתם של חברי הקבוצה - אכזבה מהחברה האנושית הברוטאלית בעלת הנטייה להרס עצמי והתמקדות באדם שחש ייאוש, חוסר אונים וחוסר מטרה בחיים.

"דור הפצצה" – קבוצת סופרים שהיוותה דור המשך לקבוצת "הדור האבוד" והתפתחה בעקבות מלחמת העולם השנייה והטלת הפצצה האטומית.

דור זה פירש את חיי האדם כקצרים וכחסרי משמעות, כי האדם הפך למאיים על קיומו שלו. יסודות חוזרים בכתיבתם של חברי הקבוצה – עיסוק בנושאים אפוקליפטיים ושאלות קיומיות, והתמקדות בנזק הפיזי והנפשי של המלחמה.